

You Be the Judge: Lying for an Honest Result

I. All in Favor?

1. פרשת משפטים - פרק כג

(ב) לא תהיה אֶתְרֵי רְבִים לְרַעַת וְלֹא תַעֲנֶה עַל רֵב לְנִטַּת אֶתְרֵי רְבִים לְהַטּוֹת:
(ז) מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחֹק וְנָקִי וְצַדִּיק אֵל תִּהְרַג כִּי לֹא אֶצְדִּיק רְשָׁע:

2. תלמוד בבלי - מסכת סנהדרין דף יז עמוד א

אמר רב כהנא: סנהדרין שראו כולן לחובה - פוטרין אותו. מאי טעמא? כיון דגמירי הלנת דין למעבד ליה זכותא, והני תו לא חזו ליה.

3. תורה תמימה - הערות שמות פרק כג הערה יז

אבל אחד מגדולי הראשונים בדורו של הרמב"ם, רבי מאיר הלוי [הרמ"ה], פירש דינו של ר"כ במובן ההיפך מקצה לקצה מן הפי' המקובל, והוא כי סנהדרין שראו כולם לחובה פוטרין אותו, ר"ל פוטרין אותו מיד למיתה, שהורגין אותו מיד, ואין מענין את דינו עד למחר, כבכל דיני נפשות שמלינים את הדין, והלשון פוטרים אותו הוא מעין הלשון בשבועות ל"ט א' בעומד לישבע ואיימו עליו חומר השבועה ואמר איני נשבע פוטרין אותו מיד, ופירש"י מחייבין אותו מיד לשלם, וה"ל הפירוש מחייבין כלומר הורגין אותו מיד, והובאו דבריו אלה בס' קהלת יעקב למהר"י אלגזי בחלק לשון חכמים בערך פטור.

II. Let Hashem Be the Judge

4. אור החיים - פרשת משפטים פרק כג

(ב) לא תהיה אחרי רבים וגו'. רבותינו ז"ל הרבו לדרוש בפסוק זה אבל אין המקרא מתיישב לפי פשוטו. ונראה לפרש הכתוב לפי מה שאמרה התורה ושפטו העדה והצילו וגו', ואמרו ז"ל (סנהדרין ב' א) עדה שופטת ועדה מצלת אבל אם פתחו כולם לחובה פטור (שם י"ז א) ובא הכתוב כאן להסיר ב' מכשולין אשר יכשל בהם חכם מאמצעות דין זה, הא' בהגיע משפט כזה ויראה חכם אחד מהשופטים שכל חבריו פתחו לחובה והוא חושב בדעתו כי הוא זכאי ויתחכם לומר אם נאמר זכאי הנה הוא יצא חייב כי יש שם עדה שופטת ועדה מצלת ונמצאו דברי עושים הפך דעתי, לזה אתחכם ואומר חייב שבוזה תהיה סברתי מתקיימת שיצא זכאי מטעם פתחו כולם וכו', וגם אהיה מקיים המוסר לבטל דעתי לפני דעת המרובין שאומרים חייב ונאמר חייב עמהם, לזה בא הכתוב וצוה על זה בדיוק לבל עשותו ואמר לא תהיה אחרי רבים לרעות פירוש... לא תתחכם להיות אחרי רבים שאומרים חייב והוא אומר לרעות ותאמר אתה כדעתם חייב הפך מה שנראה לך כדי שיצא זכאי כדעתך אלא אמור דעתך כפי מה שידעת במשפטי התורה ואין לך להתחכם על המשפט כי ה' הוא האלהים והוא שאמר פתחו כולם לחובה זכאי לא אמר ה' שיוכח זה אלא אם לך יראה חייב ולא שיראה לך זכאי שאז חייב הוא כמשפט האלהים:

עוד יש מכשול ב' במשפט זה באופן אחר והוא אם יראה בעיני חכם שהוא חייב ככל הדיינים שאמרו חייב ורואה שאם יאמר חייב הנה הוא יוצא זכאי הפך דבריו שאומר חייב, לזה יתחכם לומר זכאי כדי שיוטה המשפט אחרי רבים שאומרים חייב ויצא חייב כפי סברתו, ויש בזה גם כן כפיית ראש בגמר המשפט לנטות אחרי רבים, לזה אמר ולא תענה על ריב לנטות אחרי רבים פירוש לא תענה מענה על ריב לנטות אחרי רבים פירוש שתהיה כוונתך במענך כדי שיהיה כמשפט יחיד ורבים וזה יגיד שאם יגלה דעתו כמות שהוא אין כאן הטייה אחרי רבים אלא כולם בדעת אחת. וביאר הכתוב טעם הקפדתו על הדבר ואמר להטות פירוש כשתהיה כוונתך להטות ממה שבדעתך בעיון משפט התורה שהוא חייב ואתה מטה לומר זכאי כדי שיצא חייב לנטות אחרי רבים ויצא חייב אלא אמור דעתך הגם שיצא זכאי הפך

דעתך ה' זכה. וטעם משפט זה לצד כי ה' יושב במסיבת הדיינים והוא ישפוט בפייהם וכשיראה משפט מרומה ואין בו מציאות לזכות הזכאי יתחכם לפתוח כולן לחובה וצוה שיצא זכאי בזה:

(ז) וכנגד חלוקת מי שיצא צדיק בדינו אמר גם כן **כי לא אצדיק רשע** פירוש כיון שיצא צדיק לא הצדקתיהו והוא רשע כי אלהים נצב בעדת אל ובקרב אלהים ישפוט והוא שופט בצדק ומן הנמנע שיחתום ה' על דבר שקר ח"ו.

5. אור החיים - פרשת שופטים פרק יז פסוק ו

על פי שנים עדים יומת המת. כפל לומר המת, להעיר כי אם לא נמצאו לו עדים והתראה בן מות הוא לשמים, אלא שבעדים והתראה יומת בידי אדם המת שהיה עומד למיתה בידי שמים:

6. תלמוד בבלי - מסכת סנהדרין דף לו עמוד ב

תניא, אמר רבי שמעון בן שטח: אראה בנחמה אם לא ראיתי אחד שרץ אחר חבירו לחורבה, ורצתי אחריו, וראיתי סייף בידו ודמו מטפטף והרוג מפרפר, ואמרתי לו: רשע, מי הרגו לזה? או אני או אתה. אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידי, שהרי אמרה תורה על פי שנים עדים יומת המת - היודע מחשבות יפרע מאותו האיש שהרג את חבירו. אמרו: לא זז משם עד שבא נחש והכישו, ומת.

7. תלמוד בבלי - מסכת ראש השנה דף כא עמוד ב

בקש קהלת למצא דברי חפץ (קהלת יב:יא) - בקש קהלת לדון דינין שבלב, שלא בעדים ושלא בהתראה, יצתה בת קול ואמרה לו: וכתוב ישר דברי אמת - על פי שנים עדים יומת המת

III. You Be the Judge

8. יערות דבש - חלק ב דרוש ח

מ"ש בגמרא [סנהדרין יז א] אין ממנין בסנהדרין רק מי שיודע לטהר שרץ מהתורה, דהיינו שיוכל לומר על טמא טהור וכן להיפך ומראה לו פנים, והקשו בתוספות [שם ד"ה שיודע] מה לי בחריפות של הבל: ובימי חורפי הייתי אומר, דידוע המצוה לבער רשעים ולעשות משפט כתוב בעושי רע, וא"כ העושה רציחה וכדומה בפני בית דין עד שאין פתחון פה לצדד בזכותו, וא"כ יהיה זכאי, כי בית דין שאמרו כולם לחובה זכאי [סנהדרין יז ב], וא"כ יצא נקי ברשתו, ואף הם מרבים שפיכות דמים בישראל, אך באמת כשיקרה דבר נבל כזה, אף אם אחד מסנהדרין מתכוון לומר זכאי כדי שלא יהיו כולם אומרים חייב והרי הוא חייב, אך ודאי לא יתכן לומר בבית דין זכאי או חייב בלי נתינת טעם לדבריו, וא"כ זה שפעל רע איך אפשר לומר זכאי, אבל אם הם יודעים בכח התורה לומר על טמא טהור ולהראות פנים, הרי יכול לומר על חייב זכאי ולהראות פנים בתורה, וגלל כן יצא משפט צדק, ואתי שפיר:

IV. Playing Dumb

9. שולחן ערוך - חושן משפט סימן יח סעיף א

שנים אומרים: חייב, ואחד אומר זכאי, חייב. אחד אומר: זכאי, ואחד אומר: חייב, ואחד אומר: איני יודע, ואפי' שנים אומרים: זכאי או חייב, ואחד אומר: איני יודע, יוסיפו שני דיינים, ונמצא שהם חמשה; נושאים ונותנים בדבר וכו'

10. פתחי תשובה - שם ס"ק ד

עיי' בתשובת בית יעקב (סימן ט"ו) שבא בשאלה, שלשה דיינים שישבו בדין ושנים מזכין ואחד דעתו לחייב, אם רשאי המחייב לעשות תחבולה לומר איני יודע כדי שיוסיפו עליהם דיינים, והאריך בזה, ומסיק דאסור לעשות כן. ומביא ראייה מגמרא דסנהדרין דף ח' [ע"ב] ובתוספות שם, דמבואר דחוששין ללעז בכה"ג שמא יאמרו לפי שלא ידעו

הדין הוסיפו עליהם כו', ואף אם הוא ימחול אין בידו למחול כבוד השנים המזכים כו', ע"ש.

ועיין בתשובת שבות יעקב (ח"א סימן קל"ח) נשאל בכיוצא בזה, בחד מרבנן אשר נתמנה לדון עם שני יושבי קרנות, אם יש לו תקנה לבטל הדין המקולקל אשר יצא מידם להסתלק מן הדין, או לומר איני יודע כדי שיוסיפו הדיינים כדי שיצא הדין לאמיתו. והשיב וז"ל, ודאי דשפיר דמי למיעבד הכי כיון דכונתך לש"ש להוציא הדין לאמיתו ע"י שיוסיפו הדיינים, אע"ג דשקורי קא משקרת כי ידעת הדין, מ"מ קי"ל מותר לשנות מפני השלום ודינא שלמא הוא כו'. אכן ראיתי בתשובת בית יעקב סימן ט"ו פסק לאסור, ומביא ראיה מסנהדרין דף ח' [ע"א] אהא דתנן מוציא ש"ר כו'. אך כל דבריו אינם מוכרחים ואין הנידון דומה לראיה כו', אבל כאן כיון שהדיין סובר שמעקלים ומעוותים את הדין כי הוא לדעתו להיפך, יותר יש לחוש לעיוות הדין שלא יצא דבר שאינו מתוקן, מלחוש לכבודו של ראשונים שהוא כבוד המדומה בעוה"ז, וכיון שהדיין תולה קללתו ולעז בעצמו לומר איני יודע כדי להוציא הדין לאמיתו, ודאי זכור לטוב דאין כאן לעז אחרים כלל, עכ"ל. והנה מכלל דברי השבו"י הנז' נראה דלאו דוקא בכה"ג דנידון השאלה שהשנים שעמו המה יושבי קרנות שפיר דמי למיעבד הכי, אלא אפילו אם גם השנים גמירי וסבירי כמוהו יכול לעשות כן לומר איני יודע, כיון שלדעתו ברור הדין להיפך...

אולם בספר ברכי יוסף (אות ג' וד')... הביא ראיות אחרות דאסור לשקר ולמיעבד טצדקי בכדי להעמיד דעתו... וכתב, והגם כי יש איזה דחיות בראיות אלו, מ"מ הדין דין אמת לפע"ד דאסור לדיין לשקר ולמיעבד טצדקי להקים מזימות לבו, וחיובא רמיא עליה לגלות דעתו באמת, ואם חביריו יעמדו בדעתם מה איכפת ליה ויהיה הדין כסברתם כי רבים הם, וכך היא המדה, ושוב הביא [באות ד'] דברי שבו"י הנז' לפקפק בדבריו במה שדחה דברי הבית יעקב הנז'ל, וכתב, ותו אעיקרא דדינא לא ידענא מה קשיא ליה על הבי"ע, הרי הרב בית יעקב סתמא קאמר שלשה דיינים שישבו בדין כו', ומסתמא איירי בב"ד חשוב, שלשה המה [מיטיבי דגמירי] ובעלי הוראה, והשתא מחלוקתם במידי דתליא בסברא ויש פנים לכל הסברות, והני תרי הכריעו לזכות והשלישי הכריע לחובה, ורוצה לעשות המצאה זו שיוסיפו הדיינים, ובכי הא הדין דין אמת לפי פשט דברי התוספות דאיכא לעז כו', וגם לפי מה דכתיבנא מפורש יוצא דהאי דיינא חייב לגלות דעתו באמת כמש"ל. אמנם בנידון השבו"י דהני תרי הם יושבי קרנות ולמראה עיניהם מטים עקלקלותם, בזה יודה הרב בית יעקב דרשאי לעשות המצאה זו, ומאן נינהו אנשים של שוא הללו לחוש ללעז שלהם, וזכור לטוב למיהדר אקושטא דדינא כו', עכ"ד, ע"ש:

V. M'dvar Sheker Tirchak - Never Tell a Lie

11. תלמוד בבלי - מסכת שבועות דף לא עמוד א

מנין לנושה בחבירו מנה, שלא יאמר: אטעננו במאתים כדי שיודה לי במנה ויתחייב לי שבועה, ואגלגל עליו שבועה ממקום אחר? תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק. מנין לנושה בחבירו מנה וטענו מאתים, שלא יאמר: אכפרנו בב"ד ואודה לו חוץ לבית דין, כדי שלא אתחייב לו שבועה ולא יגלגל עלי שבועה ממקום אחר? תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק. מנין לשלשה שנושין מנה באחד, שלא יהא אחד בעל דין ושנים עדים כדי שיוציאו מנה ויחלוקו? ת"ל: מדבר שקר תרחק

12. חשוקי חמד - שבועות דף לא עמוד א

בשו"ת הרשב"א (ח"ג סימן פא) נשאל לפי הדין שעביד איניש דינא לנפשיה, האם גם מותר לשקר עבור זה, והשיב: חס ליה לזרעיה דאברהם דלימא שיקרא, ואפילו במקום פסידא, דכתיב 'שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב', וגדולה מזו אמרו בשבועות דף לא ע"א שאפילו באומר אמת, אלא שהדבור אינו על אותו דרך שאמרו אסור. וכדאמרין התם מנין לשלשה שהפקידו אצל אחד, וכפר בהן, מנין שלא יהא אחד תובע, ושנים מעידים... וזה ודאי אמת, כמו שמעידין אלו שהממון הופקד בידו בפניהם, ואפילו הכי, כיון שהן אומרים בתורת עדות אסור.